

Onderzoeksverslag

Profielkeuze in het VWO

Een nieuw profielkeuzetraject in vwo-3 op het 2College DurendaelLyceum

Docentonderzoek binnen de AOS
Begeleiders: A.M.L. Aarts & K.R. Leuvenink
Mw. drs. K. (Katrien) Willemen
2College Durendael, Oisterwijk
12-06-2019

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksverslag van mijn AOS-onderzoek naar 'Profielkeuze in het vwo. Een nieuw profielkeuzetraject in vwo-3 op het 2College DurendaelLyceum.'

Mijn onderzoek heb ik in opdracht van de schoolleiding opgezet en uitgevoerd. Met veel enthousiasme heb ik aan dit onderzoek gewerkt. Mede door de medewerking van de mentoren van vwo-3 en de leerlingen van vwo-3, vwo-4 en vwo-5 heb ik een nieuw profielkeuzetraject kunnen opzetten.

Het onderzoek zou niet mogelijk zijn geweest zonder de steun en medewerking van mijn collega's. Graag wil ik een aantal collega's in het bijzonder bedanken: Tjeerd van Erve, Ellis Gloude, Bart Hondebrink, Adriaan Lensvelt en Astrid Weitmann. Jullie steun, feedback, tips en praktische uitprobeersels hebben mijn onderzoek mede mogelijk gemaakt. Bedankt!!

Ook wil ik mijn begeleiders Kitty Leuverink en Rian Aarts bedanken voor hun feedback en begeleiding gedurende mijn onderzoek.

Veel leesplezier!

Katrien Willemen
Oisterwijk, juni 2019

Inhoudsopgave

<u>Voorwoord</u>	p. 1
<u>Samenvatting onderzoeksverslag</u>	p. 3
<u>A. Inleiding</u>	p. 4
<i>Aanleiding en probleemstelling</i>	p. 4
<i>Wie heeft er met het probleem te kampen?</i>	p. 4
<i>Context</i>	p. 4
<u>B. Theoretisch kader</u>	p. 7
<i>Profielkeuzeproces bij leerlingen</i>	p. 7
<i>Huidig profielkeuzetraject op het 2College DurendaellYceum</i>	p. 8
<i>De profielen op 2College DurendaellYceum</i>	p. 12
<u>C. Onderzoeksmethoden</u>	p. 14
<i>Onderzoeksdoel</i>	p. 14
<i>Onderzoeksvraag</i>	p. 14
<i>Deelvragen</i>	p. 14
<i>Aanpak en methoden</i>	p. 14
<u>D. Rapportage van het onderzoek</u>	p. 17
<i>1. Resultaten</i>	p. 17
<i> Mentor en methode Koerswijzer</i>	
<i> Decaan en activiteiten vanuit het decanaat</i>	
<i> Adviezen van vakdocenten</i>	
<i> Motivaties om een bepaald profiel te kiezen</i>	
<i> Motivatie voor profielkeuze in relatie tot vervolgopleiding</i>	
<i> Motivatie voor profielkeuze in relatie tot vakkennis en vakvaardigheden</i>	
<i> Motivatie voor profielkeuze in relatie tot externe factoren</i>	
<i> Adviezen bij de profielkeuze</i>	
<i> Keuzetraject; wat hebben leerlingen gemist in het profielkeuzetraject</i>	
<i>2. Conclusies</i>	p. 26
<i>3. Conclusie onderzoeksvraag</i>	p. 27
<u>E. Discussie en aanbevelingen</u>	p. 28
<u>F. Ontwerp nieuw profielkeuzetraject</u>	p. 29
<u>Literatuur</u>	p. 31
<u>Bijlage 1 Vragenlijsten vwo-3, vwo-4 en vwo-5</u>	p. 32

Samenvatting onderzoeksverslag

Op het 2College DurendaellYceum kiezen leerlingen in vwo-3 een profiel waarmee ze in vwo-4 de Tweede Fase starten. Het profielkeuzetraject bestaat uit verschillende elementen en activiteiten, verzorgd en begeleid door de mentor en de decaan. Echter zijn de afgelopen jaren een aantal activiteiten weggevallen, omdat ze niet meer aangeboden worden door vervolgopleidingen. Ook hebben we de afgelopen jaren gemerkt dat relatief veel leerlingen in vwo-4 gedurende het schooljaar van vakken, of zelfs van profiel veranderen; deze veranderingen zorgen voor veel inhaalwerk voor de leerlingen. Deze twee oorzaken hebben ertoe geleid dat het profielkeuzetraject anders vormgegeven moet gaan worden. Om ervoor zorg te dragen dat het profielkeuzetraject aansluit bij de behoeften van leerlingen is ervoor gekozen deze vernieuwing te koppelen aan het AOS-onderzoek. De onderzoeksvraag die ik hierbij heb geformuleerd is: *Hoe kunnen we het profielkeuzetraject in vwo-3 op het DurendaellYceum vormgeven?*

Naast literatuuronderzoek naar keuzeprocessen heb ik verschillende bijeenkomsten bezocht over vwo-onderwijs. Tijdens deze bijeenkomsten stond de vwo-leerling centraal. Eén van de aandachtspunten tijdens deze bijeenkomsten was hoe leerlingen binnen een groep gepersonaliseerde trajecten kunnen doorlopen en eigen keuzes kunnen maken. Ook heb ik verschillende gesprekken gevoerd met mentoren en vakdocenten van vwo 3-6 over het profielkeuzetraject. Tenslotte heb ik alle leerlingen vwo 3-5 een vragenlijst over het profielkeuzetraject aangeboden, met een aantal leerlingen heb ik persoonlijke gesprekken gevoerd. Uitgangspunt bij deze gesprekken was te onderzoeken welke factoren een rol spelen bij het profielkeuzetraject, zodat deze in het nieuwe traject ingebouwd worden.

Het nieuwe profielkeuzetraject telt elf stappen, deze stappen zullen door de mentor begeleid en gemonitord worden. Om ervoor zorg te dragen dat alle leerlingen dezelfde stappen op ongeveer dezelfde momenten aangeboden krijgen, worden deze stappen in de jaarplanning van het DurendaellYceum opgenomen. Speerpunten bij het nieuwe profielkeuzetraject zijn vakkenvoorlichting door docenten en ervaringsdeskundigen, het betrekken van ouder(s)/verzorger(s) in een eerder stadium van het profielkeuzetraject en meer eigen inbreng en verantwoordelijkheid van de leerling. Het doel van het nieuwe profielkeuzetraject is om leerlingen in vwo-4 in het voor hen juiste profiel, met de juiste vakken, te laten starten. Om dit te bereiken zal het profielkeuzetraject de leerlingen meer inzicht moeten geven in de Tweede Fase; de manier van werken en de (vak)inhoud van de profielen. Ook zullen de leerlingen meer gepersonaliseerd moeten werken aan het profielkeuzetraject, om zo aan het einde van vwo-3 tot een goed onderbouwde profielkeuze te komen. Het gekozen profiel zal moeten aansluiten bij de kennis, vaardigheden, interesses en het toekomstbeeld van de leerlingen.

A. Inleiding

Aanleiding en probleemstelling

De afgelopen jaren hebben mentoren vwo-4 geconstateerd dat relatief veel leerlingen gedurende leerjaar vwo-4 van profiel zijn veranderd of zijn verstroemd naar havo-4. De eerste acht weken van dit schooljaar hebben reeds drie leerlingen uit vwo-4 hun profiel veranderd naar een ander profiel, twee weken voor de kerstvakantie zijn ook nog twee leerlingen verstroemd naar havo-4, dat is 8,3% van het aantal leerlingen in vwo-4. Het is niet duidelijk of het veranderen van profiel of verstromen naar havo-4 enkel te maken heeft met profielkeuze, of dat er ook andere oorzaken aan te wijzen zijn. Dit zal onderzocht moeten worden.

Hiernaast is er ook de vraag vanuit mentoren en docenten of het profielkeuzetraject op onze school op een andere manier vormgegeven kan worden. Het uitgangpunt hierbij is dat de leerling meer verantwoordelijk is voor de keuzes die hij/zij maakt, vanuit eigen kennis, vaardigheden, toekomstbeeld en interesses. Hierbij speelt bewustwording van de inhoud van de gekozen vakken – wat wordt er in de Tweede Fase verwacht- een rol. In de huidige opzet van het profielkeuzetraject krijgen de leerlingen voorlichting van de decaan, bezoeken ze een opleidingsmarkt op school en worden ze door de decaan en mentor begeleid, aan de hand van de methode *Koerswijzer*, bij hun profielkeuze. De rol van de vakdocenten blijft beperkt tot het geven van een advies (positief of negatief) over het volgen van het vak in de Tweede Fase. Er is echter geen specifieke uitleg van vakdocenten -of leerlingen- uit de Tweede Fase die vertellen wat het vak inhoudt in de Tweede Fase en welke vaardigheden de leerling nodig heeft om het vak met goed gevolg af te sluiten.

De combinatie van bovenstaande constatering én de vraag van mentoren naar een nieuwe manier van profielkeuze maakt dat ik onderzoek ben gaan doen naar het profielkeuzetraject. Hierbij heb ik me gericht op klas vwo-3, omdat het profielkeuzetraject in klas 3 plaatsvindt. Ook heb ik de leerlingen van klas vwo-4 en vwo-5 bij mijn onderzoek betrokken, om duidelijk te krijgen welke factoren een rol hebben gespeeld bij hun profielkeuze.

Wie heeft er met het probleem te kampen?

Met dit probleem hebben meerdere groepen te maken.

Te beginnen bij de leerlingen vwo-4. Zij maken een keuze, welke in vwo-4 niet altijd passend bij hun kennis, interesses, toekomstbeeld of vaardigheden blijkt te zijn. Vakdocenten en mentor merken op dat leerlingen bijvoorbeeld de lesstof niet kunnen volgen of de vaardigheden die voor het vak nodig zijn niet voldoende beheersen. De behaalde cijfers blijken uiteindelijk niet voldoende. Leerlingen geven aan dat een bepaald vak niet aan hun verwachtingen voldoet, ze vinden het 'moeilijker' dan in de onderbouw. Hierbij benoemen ze meestal niet dat hun vaardigheden wellicht niet passen bij het vak. Ook geven leerlingen aan dat ze hun profiel hebben gekozen om alle mogelijkheden open te houden, terwijl hun interesses niet bij het gekozen profiel passen.

Bovenstaande factoren kunnen ervoor zorgen dat leerlingen gedurende het jaar switchen van profiel of afdeling. Dit brengt naast opnieuw keuzestress ook een hoop inhaalwerk met zich mee. De niet gevolgde vakken van het nieuwe profiel of afdeling moeten ingehaald worden, dit komt bovenop het volgen van het bestaande programma.

De mentoren in klas vwo-4 zien leerlingen die niet op hun plek zitten, ofwel in profiel, ofwel in afdeling. De mentoren zijn het eerste aanspreekpunt voor de leerlingen. Zij gaan met de leerling in gesprek wanneer blijkt dat het profiel niet passend is. Het profielkeuzetraject zal door de mentoren begeleid worden, natuurlijk geheel ondersteund door de decaan.

De docenten van klas vwo-4 geven aan dat ze leerlingen bij hun vak hebben zitten die niet altijd even goed op de hoogte zijn van de inhoud van het vak. Deze docenten geven hierbij aan dat dit invloed heeft op de motivatie van sommige leerlingen. Bovendien blijven bij sommige leerlingen de resultaten achter. Ook de docenten van het eventuele nieuwe profiel zijn bij het 'probleem' betrokken. Zij dienen een inhaalprogramma te maken wanneer een leerling van profiel verandert. Dit betekent een volledig individueel programma afgestemd op de leerling die van profiel is veranderd. Hierbij hoort ook de voorbereiding op de nog in te halen toetsen.

De afgelopen jaren heeft de decaan steeds een avond met een opleidingenmarkt georganiseerd. Tijdens deze avond bezoeken verschillende hbo's en universiteiten onze school om hun opleidingen te presenteren. Echter komen er steeds minder opleidingen naar de opleidingenmarkt. De papieren brochures worden vervangen door een link op websites. De opleidingenmarkt zal daarom dit schooljaar voor de laatste keer georganiseerd worden door de decaan. Om toch een goed beeld te krijgen van opleidingen en hierin een keuze te maken is ook de decaan bij het probleem betrokken. De decaan loopt namelijk samen met mentoren in klas vwo-3 het profielkeuzetraject door, echter het traject zal, onder andere door bovenstaande redenen, veranderen. Naast het verdwijnen van de opleidingenmarkt heeft dat ook te maken met (online) methodes -die het profielkeuzetraject ondersteunen- niet meer beschikbaar zijn.

Naast de decaan zijn tenslotte ook de mentoren van klas vwo-3 bij het probleem betrokken. Zij zijn degene die in klas vwo-3 het profielkeuzetraject begeleiden. Ze doen dit tijdens de beschikbare mentoruren, twee uur gedurende het eerste halfjaar, één uur gedurende het tweede halfjaar. Hierin gaan ze niet alleen klassikaal aan de slag met de methode *Koerswijzer*, maar voeren ze ook individuele gesprekken met de leerlingen en met de ouder(s)/verzorger(s) en leerling samen.

Context

Niveau praktijkonderzoek

Mijn onderzoek zal gericht zijn op het mesoniveau van de school (curriculum, school, schoolomgeving): het curriculum Loopbaan oriëntatie (LOB) is het gebied waarop mijn onderzoek gericht is. Profielkeuze maakt onderdeel uit van het LOB-traject.

Voor mijn onderzoek word ik gefaciliteerd met 160 klokuren en een roostervrij dagdeel op maandagmiddag. De begeleiding van mijn onderzoek zal verzorgd worden door Kitty Leuverink en Rian Aarts van Tilburg University. Binnen school heb ik drie critical friends, te weten Tjeerd van Erve, Bart Hondebrink en Astrid Weitmann.

Mijn onderzoek sluit aan bij de onderzoeksagenda van de school.

De school

2College Durendael biedt een breed onderwijsaanbod aan, variërend van vmbo-b, -k en -gt tot havo en vwo (waaronder ook tweetalig havo en vwo). De verschillende afdelingen hebben een eigen karakter,

passend bij de leerlingen. In de laatste jaren is de school gegroeid tot zo'n 1700 leerlingen en ongeveer 180 medewerkers.

Met ingang van schooljaar 2018-2019 gaan de havo- en vwo-afdeling van Durendael verder onder de naam DurendaelLyceum. Deze naamswijziging gaat gepaard met een aantal onderwijskundige vernieuwingen waarmee de school haar leerlingen gericht wil bedienen. De belangrijkste wijzigingen zijn het splitsen van de havo- en vwo-afdeling in de bovenbouw (vanaf leerjaar 3) en de introductie van aparte onderwijsontwikkelgroepen voor havo, vwo en tweetalig onderwijs.

B. Theoretisch kader

Profielkeuzeproces bij leerlingen

Leerlingen kiezen in klas vwo-3 het profiel waarin ze eindexamen willen doen. Om een nieuwe manier van kiezen te gaan implementeren is het van belang om keuzeprocessen bij leerlingen in kaart te brengen.

Leerlingen maken bewuster een eigen keuze wanneer ze intrinsiek gemotiveerd zijn om te kiezen (VWO-conferentie, 2018). Deze intrinsieke motivatie kan op een aantal manieren geprikkeld worden. Het eerste element dat de intrinsieke motivatie prikkelt, is de invloed van de docent. Als docent kun je naast vakinhoud, ook enthousiasme voor een vak overbrengen. Deze twee zaken hebben echter alleen impact op de extrinsieke motivatie. Pas wanneer je als docent je vakkennis en enthousiasme inzet om met een leerling op een meer gelijkwaardig niveau te praten, prikkel je de intrinsieke motivatie (VWO-conferentie, 2018). Het tweede element is hiermee al enigszins aangestipt, namelijk uitdaging op niveau bieden. Het is belangrijk om leerlingen stof en keuzes aan te bieden die verwachten dat ze nadenken, die een stapje hoger zijn dan de stof die eerder is aangeboden (VWO-conferentie, 2018). Zo krijgen leerlingen ruimte om te groeien én gaan ze meer bij zichzelf na of het geleerde passend is bij hun kennis, vaardigheden en interesses. Een derde element hangt hiermee samen en dat is dat leerlingen het belangrijk vinden dat ze gezien worden, dat docenten op de hoogte zijn van de interesses en het (beginnende) toekomstbeeld van de leerling (Ginneken & Tammer, 2010). Tenslotte zijn praktijkervaringen belangrijk, iets zelf ervaren komt beter aan dan enkel theorie.

De intrinsieke motivatie kunnen we verbinden aan het keuzeproces. Uit eerder onderzoek op een Tilburgse school voor havo en vwo is gebleken dat leerlingen het profielkeuzeproces meer gepersonaliseerd willen hebben (Schijvens, 2017). De leerling wil dus een eigen traject met eigen stappen doorlopen, in plaats van een standaard keuzeproces dat voor elke leerling geldt.

Een duidelijke, vakinhoudelijke voorlichting over de verschillende profielvakken in de Tweede Fase is ook essentieel voor het maken van een goede profielkeuze (Schijvens, 2017). Hierin spelen de vakdocenten een belangrijke rol (Ginneken & Tammer, 2010). Zij zullen goed moeten aangeven wat leerlingen kunnen verwachten van de vakinhoud in de Tweede Fase. Een kans die hierbij gegrepen kan worden, zijn verwijzingen naar mogelijke studies en beroepen die met het vak gedaan kunnen worden. Hierover wordt door vakdocenten nog te weinig verteld tijdens het profielkeuzeproces (Ginneken & Tammer, 2010). Naast de vakinhoudelijke klassikale voorlichting vinden leerlingen het prettig om in een persoonlijk gesprek met de vakdocent over het vak te praten (Schijvens, 2017).

Ook ouders spelen een grote rol in het profielkeuzeproces. Leerlingen uit klas 3 vinden het belangrijk om hun ouders bij het profielkeuzetraject te betrekken, hoewel ze niet perse in dezelfde sector of studierichting willen kiezen (Broekema & Habraken, 2012). De betrokkenheid van ouders zal ook een grote rol spelen, omdat de leerlingen nog erg jong zijn wanneer ze hun profiel moeten kiezen. Keuzes maken op de langere termijn is voor deze groep leerlingen nog erg lastig. Pas naarmate leerlingen ouder worden, zijn ze beter in staat om keuzes te maken voor de langere termijn (Groot, 2017). Jongere leerlingen zijn eerder geneigd om een meer aantrekkelijke optie voor de korte termijn te stellen boven een wellicht betere optie voor de langere termijn (Groot, 2017), dit gegeven zal keuzes, waaronder de profielkeuze, kunnen beïnvloeden.

In het profielkeuzeproces speelt de invloed van leeftijdsgenootjes nauwelijks een rol. Leerlingen laten zich niet leiden door het advies van broers en zussen of klasgenoten die hun keuze al gemaakt hebben (Broekema & Habraken, 2012).

Eigen verwachtingen en beeld van de vakken spelen dus een belangrijkere rol bij het profielkeuzeproces. (Hanstede, e.a., z.d.). Deze elementen zullen daarom een duidelijke plaats moeten krijgen in het profielkeuzetraject.

De decaan is ook belangrijk bij het profielkeuzeproces (Ginneken & Tammer, 2010). De decaan is in staat om verschillende vakken te koppelen aan studiekeuzes. Leerlingen vinden het belangrijk om te weten welke vakken nodig zijn bij hun toekomstbeeld; de studierichting die ze verwachten te gaan doen (Broekema & Habraken, 2012). Toch vinden sommige leerlingen de stap naar de decaan nog moeilijk. Bovendien biedt een gesprek met de decaan niet voor elke leerling een meerwaarde (Broekema & Habraken, 2012).

Een laatste element dat een grote rol speelt in het profielkeuzeproces is volledig gericht op extrinsieke motivaties. Toch wordt in het profielkeuzeproces dit element vaak door leerlingen genoemd: "...omdat je er alle kanten mee op kan." (Hanstede, e.a., z.d.). Deze quote komt in meerdere onderzoeken naar voren en gaat altijd over de keuze voor het NT-profiel.

Om het profielkeuzetraject in vwo-3 op het 2College Durendaellyceum opnieuw vorm te gaan geven moeten bovenstaande items die een rol spelen bij keuzeprocessen steeds in gedachten blijven. Eén ander element moet ook zeker het uitgangspunt zijn, namelijk dat de leerling centraal staat. Bij elke onderwijsvernieuwing moet er vanuit de leerling gedacht worden, omdat zij het onderwijs genieten (AOS-studiedag, 2018).

Huidig profielkeuzetraject op het 2College Durendaellyceum

Het profielkeuzetraject op het 2College Durendaellyceum wordt in klas vwo-3 vanaf het begin van het schooljaar ingezet. Het eerste contact is tussen decaan en mentor. De mentoren van klas vwo-3 krijgen aan het begin van het schooljaar het profielkeuzeprogramma uitgereikt. In dit programma is, naast de wekelijkse mentoruren waarin met *Koerswijzer* wordt gewerkt, een aantal activiteiten omtrent profielkeuze opgenomen. Deze activiteiten zal ik hieronder beschrijven en koppelen aan de literatuur. De eerste activiteit was de aftrap van het profielkeuzetraject. Studenten van Tilburg University kwamen voorlichting geven in profielkeuze. De voorlichting werd gegeven met gebruik van filmpjes, gemaakt door de universiteit. De studenten vertelden over profielen, maar eigenlijk ging deze voorlichting meer over het studeren zelf, bijvoorbeeld door een week uit een agenda van een student te laten zien. Leerlingen gaven aan dat deze voorlichting voor hen een beetje te abstract is. Net in klas 3 werden de leerlingen geconfronteerd met het studeren aan de universiteit, terwijl de profielkeuze nog gemaakt moest worden. Aangezien de studenten van Tilburg University dit schooljaar niet meer kwamen, heeft de decaan zelf in oktober in de klas bij het mentoruur de aftrap voor het profielkeuzetraject gedaan. Klassikaal zijn filmpjes - gemaakt door Avans Hogescholen – gekeken die de relatie tussen profielen, vakken en vervolgstudies laten zien. Deze filmpjes gaan over tien verschillende arbeidssectoren en zijn voornamelijk gericht op havoleerlingen die een vervolgstudie aan het HBO in het vooruitzicht hebben. Aan het bekijken van de filmpjes is geen opdracht gebonden. Bij de evaluatie van deze les door de mentor gaven leerlingen aan dat de filmpjes niet relevant waren voor hun situatie. Op het vwo leiden

we leerlingen in principe op voor een vervolgopleiding aan de universiteit en dit kwam in de filmpjes niet aan bod. Door filmpjes te laten zien die gericht zijn op het HBO voelden de leerlingen zich niet serieus genomen en ook niet uitgedaagd op hun eigen niveau (VWO-conferentie, 2018). De beroepen die besproken werden, zijn beroepen die niet in het verwachtingspatroon en toekomstbeeld van de meeste vwo-leerlingen naar voren komen. Ook was het voor leerlingen niet helemaal duidelijk waarvoor de tien filmpjes dienden. Bij enkele filmpjes werd door de decaan teruggekoppeld naar profielen en beroepen, bij andere filmpjes niet. Bovendien was er geen kijkopdracht aan de filmpjes verbonden, waardoor het doel van deze introductie op profielkeuze voor de leerlingen niet duidelijk was.

De tweede activiteit is het bezoeken van het Techniekevent in de Koepelhal in Tilburg. Tijdens dit event presenteren verschillende bedrijven, gespecialiseerd in een technische richting, zich aan de leerlingen. Op dit event staat geen enkel bedrijf waarvoor academisch geschoolde mensen nodig zijn. Ook aan dit event is geen opdracht gekoppeld. In de terugkoppeling van leerlingen kwam naar voren dat de dag een leuk dagje uit was, gezellig buiten de school. Ook was het leuk om op een vorkheftruck te rijden. De bedrijven die zich presenteerden hebben de leerlingen echter niet op weg geholpen naar een profielkeuze. Er was veel focus op het product en weinig op het proces, de weg ernaar toe. Ook gaven leerlingen aan dat er veel dingen te doen waren, maar dat er weinig tot geen uitleg was. Ze misten de theoretische achtergrond. Wederom ontbrak het doel van de dag; profielkeuze. Met het Techniekevent is dat doel ook lastig, aangezien het absoluut niet op vwo-leerlingen is gericht en de leerlingen met deze activiteit daarom ook niet op niveau werden uitgedaagd (VWO-conferentie, 2018).

De derde activiteit is de opleidingenmarkt in november. Deze activiteit wordt met de leerlingen voorbereid. De voorbereiding wordt door de decaan in de klas gedaan. De hoofdgedachte van de voorbereiding is: waar wil je gaan kijken? Om dat te weten worden de verschillende profielen besproken; hierbij wordt ingegaan op de vier mogelijke profielen, de gezamenlijke vakken, de profielvakken en de keuzevakken. Tijdens de opleidingenmarkt komen 6 van de 13 Nederlandse universiteiten naar onze school. Leerlingen uit klas 3 worden verplicht om deze avond, eventueel samen met hun ouder(s)/verzorger(s), te bezoeken. Bij de verschillende universiteiten staan studenten om te vertellen over opleidingen. Van de opleidingen waarvan er geen studenten staan, zijn folders aanwezig, zodat de leerlingen toch zoveel mogelijk informatie kunnen halen. Dit schooljaar wordt de opleidingenmarkt voor de laatste keer georganiseerd, één van de redenen is dat er steeds minder universiteiten komen. Dit schooljaar nog slechts één. Een andere reden is dat universiteiten alle informatie over opleidingen, open dagen, meeloopdagen et cetera via hun websites publiceren. De opleidingenmarkt was een avond waarin leerlingen, met hun ouder(s)/verzorger(s) hun eerste contact hadden met universitaire opleidingen. Wanneer zes van de dertien opleidingen aanwezig zijn, heeft de leerling ook echt de keuze om verschillende opleidingen behorende bij de verschillende profielen te bezoeken. Met de komst van één universiteit is de avond -helaas- weinig zinvol, omdat leerlingen zich dan niet op verschillende opleidingen en vakgebieden kunnen oriënteren. Om de informatie van de universiteiten toch aan te bieden is het van belang dat de leerlingen op de websites van de verschillende universiteiten gaan onderzoeken welke opleidingen hen aanspreken. Hiervoor zal een "zoekwijzer" gemaakt kunnen worden, zodat leerlingen een stappenplan hebben waaraan ze houvast hebben tijdens dit onderzoek.

De vierde activiteit vloeit voort uit de opleidingenmarkt. Begin december komt de decaan wederom in de klas om het materiaal dat de leerlingen tijdens de opleidingenmarkt hebben verzameld te bespreken. Aan de hand van verschillende brochures wordt gekeken naar de profielen en bijbehorende vakken. In de klas zitten gemiddeld dertig leerlingen die allen een eigen profielvoorkeur hebben, maar ook een voorkeur voor keuzevakken. Deze les zou meer gepersonaliseerd kunnen worden door in groepjes in gesprek te gaan met de leerlingen. Deze groepjes kunnen bijvoorbeeld op profiel ingedeeld worden, maar ook op vakkenkeuze in het vrije deel, op universiteit of op stad. Door in groepjes uit elkaar te gaan wordt het gesprek niet alleen meer gepersonaliseerd, maar doe je ook recht aan de interesses en het toekomstbeeld van leerlingen (Broekema & Habraken, 2012). Bovendien kun je zo ook vanuit andere invalshoeken naar de profielkeuze kijken. De leerlingen worden dan gezien als volwaardig gesprekspartner wat goed doet aan de intrinsieke motivatie omtrent het profielkeuzeproces (VWO-conferentie, 2018).

De vijfde activiteit is de beroepentest TKMST. Deze onlinetest maakten de leerlingen tijdens een mentorles. Uit deze test kwam een beroep naar voren met het bijbehorende profiel. Deze test zal dit schooljaar niet meer afgenomen worden, aangezien deze niet meer los te verkrijgen is, maar onderdeel is geworden van een methode die wij op onze school niet gebruiken.

Tijdens de zesde activiteit komt de decaan weer in de klas. In deze les worden de verschillende vakkenpakketten en het profielkeuzeformulier besproken. Ook deze activiteit gaat klassikaal, dus alle vakkenpakketten voor alle leerlingen. De leerlingen komen nu voor het eerst in aanraking met het profielkeuzeformulier en de bijbehorende vakken. Naar mijn mening is dat vrij laat in het profielkeuzeproces. Om de leerlingen meer eigen keuzeruimte te geven en meer betrokken te laten zijn bij hun profielkeuze zal er gestart moeten worden met deze activiteit. Vanuit het profielkeuzeformulier en de vakken kunnen leerlingen in gesprek gaan met ouder(s)/verzorger(s), de mentor en vakdocenten over de inhoud van de vakken in de Tweede Fase en de verschillende toekomstmogelijkheden met de verschillende vakken. Ouder(s)/verzorger(s) kunnen hierin eerder betrokken worden. Zij hebben nu nog geen actieve rol gehad in het profielkeuzeproces van hun zoon of dochter, terwijl leerlingen daar wel behoefte aan hebben (Broekema & Habraken, 2012).

De zevende activiteit is ook weer een les die gegeven wordt door de decaan. Deze les is door de decaan "zoeken op het web" genoemd. Tijdens deze les gaan leerlingen naar bepaalde opleidingen op de websites van verschillende universiteiten kijken. Het doel van deze les is om te laten zien dat eenzelfde opleiding verschillend wordt ingericht door de verschillende universiteiten. Deze les is wederom klassikaal. Net als de verwerkingsles van de opleidingenmarkt zou deze les meer gepersonaliseerd kunnen worden. Leerlingen zouden per profiel ingedeeld kunnen worden en met elkaar in gesprek kunnen gaan over een bepaalde opleiding. Er zou gekozen kunnen worden om daarna leerlingen klassikaal te laten pitchen over een bepaalde opleiding op de verschillende universiteiten. Echter zou ik deze activiteit niet klassikaal laten uitvoeren, omdat het niet aansluit bij de gepersonaliseerde aanpak van profielkeuze. Ook is het zoeken naar specifieke verschillen tussen opleidingen niet relevant voor deze leerlingen. Ten eerste omdat de studiekeuze nog drie jaar weg is, ten tweede omdat leerlingen nog niet in staat zijn om een keuze te maken voor zo'n lange termijn (Groot, 2017).

In februari/maart is er een informatieavond voor alle ouder(s)/verzorger(s) van leerlingen uit klas vwo-3. Tijdens deze informatieavond worden ouders voorgelicht over de verschillende profielen en de keuzes

die de leerlingen hierin hebben. Deze avond wordt verzorgd door de decaan. Ouders worden dus heel laat – de leerlingen zijn al vijf maanden bezig met het profielkeuzetraject- in het keuzeprocess van leerlingen betrokken, terwijl literatuur uitwijst dat leerlingen de mening en steun van hun ouder(s)/verzorger(s) erg belangrijk en zinvol vinden (Schijvens, 2017). Door ouder(s)/verzorger(s) zo laat in het proces te betrekken, wordt het lastiger om een gesprek aan te gaan. Maar ook wordt het lastiger om eventuele aannames (“Met NT kun je nog alle kanten op”) weg te nemen. Ouder(s)/verzorger(s) hebben slechts 4-6 weken de tijd om actief in gesprek te gaan met hun zoon of dochter, met de mentor, decaan en vakdocenten. De keuze voor een NT-profiel kan zo veiliger voelen voor hen, omdat ze te weinig onderzoeksmogelijkheden hebben gekregen naar andere profielen, terwijl deze wellicht meer passend zouden zijn voor hun zoon of dochter.

Naast deze zeven activiteiten en de ouderavond begeleidt de mentor de leerlingen ook in hun profielkeuzeprocess. Tijdens wekelijkse mentoruren wordt klassikaal gewerkt in de methode *Koerswijzer*. Dit traject loopt naast de zeven activiteiten die door de decaan worden georganiseerd. De methode *Koerswijzer* leidt de leerlingen in vier stappen door het keuzeprocess.

De eerste stap is dat leerlingen belangstelling opbrengen voor het profielkeuzeprocess. In twee hoofdstukken gaan leerlingen werken aan de opdracht ‘Wat wil ik?’. Bij stap 2 gaan leerlingen zich verdiepen in hun persoonlijke kwaliteiten en capaciteiten. Dit doen ze aan de hand van drie hoofdstukken waarin de vragen ‘Hoe ben ik?’, ‘Wat kan ik?’ en ‘Hoe studeer ik?’ centraal staan. Stap 3 staat in het teken van het verzamelen van informatie. De informatie kan gaan over beroepen, organisaties, sectoren en opleidingen. Vervolgens wordt deze informatie gekoppeld aan schoolvakken. Tijdens de laatste stap, stap 4, gaan de leerlingen een definitieve profielkeuze maken. De methode *Koerswijzer* is ontwikkeld voor zowel havo, als vwo-leerlingen. Echter kan het keuzeprocess van deze leerlingen niet op dezelfde manier of op hetzelfde niveau aangeboden worden. Leerlingen worden met de methode dus niet op hun eigen niveau gemotiveerd (VWO-conferentie, 2018). Ook is *Koerswijzer* voor veel leerlingen te algemeen, waardoor ze te weinig in een gepersonaliseerd traject hun profielkeuzeprocess doorlopen.

In maart gaan alle leerlingen, met hun ouder(s)/verzorger(s) in gesprek met de mentor om de definitieve profielkeuze te maken. Deze gesprekken vinden dus plaats na het traject dat leerlingen op school hebben doorlopen, ouder(s)/verzorger(s) worden nu pas individueel benaderd.

Eind maart hebben alle leerlingen hun profielkeuze gemaakt, in enkele gevallen switchen leerlingen nog. Deze leerlingen gaan dan in gesprek met mentor en decaan. Bij deze gesprekken worden natuurlijk ook de adviezen die de vakdocenten hebben gegeven besproken.

De profielen op 2College DurendaelLyceum

In de derde klas kiezen leerlingen een profiel. Alle leerlingen in Nederland moeten kiezen uit vier profielen: cultuur en maatschappij, economie en maatschappij, natuur en gezondheid, natuur en techniek. De profielen staan vast, maar scholen hebben wel enige invloed op de keuzevakken binnen de profielen, deze kunnen dus per school verschillen.

Op 2College DurendaelLyceum kunnen leerlingen kiezen uit verschillende keuzevakken bij de profielen. Op de volgende pagina’s zijn de profielkeuzeformulieren gepubliceerd. Hierin wordt overzichtelijk weergegeven welke keuzevakken er mogelijk zijn binnen de vier profielen.

Het zijn twee formulieren, daar we binnen het vwo twee stromen hebben; de onderzoeksvariant, Talent in Onderzoek (TIO) en de tweetalige variant, Tweetalig Onderwijs (TTO).

2CD profielkeuze		VWO TIO		schooljaar		20....-20....	
Naam.....				Klas.....			
							
Cultuur & Maatschappij		Economie & Maatschappij		Natuur & Gezondheid		Natuur & Techniek	
Gemeenschappelijk deel							
Nederlands Engels Frans of ☐ Duits ☐ Academische vaardigheden Maatschappijleer Life sciences (in vwo 5) Lichamelijke Opvoeding Culturele en Kunstzinnige Vorming C-uren							
Profieldeel (4 vakken + profielwerkstuk + module)							
Geschiedenis Wiskunde C of ☐ Wiskunde A ☐ Kies één vak Aardrijkskunde ☐ Economie ☐ Mij.wetenschappen ☐ Kies één vak Duits ☐ Frans ☐ Beeldende vormg. ☐ profielwerkstuk module rekenen		Geschiedenis Economie Wiskunde A of ☐ Wiskunde B ☐ Kies één vak Aardrijkskunde ☐ Bedrijfseconomie ☐ Mij. wetenschappen ☐ Frans ☐ Duits ☐ profielwerkstuk module rekenen		Scheikunde Biologie Wiskunde A of ☐ Wiskunde B ☐ Kies één vak Natuurkunde ☐ Aardrijkskunde ☐ profielwerkstuk		Wiskunde B Natuurkunde Scheikunde Biologie profielwerkstuk	
Vrije Deel: Levensbeschouwing + één keuzevak passend bij het profiel							
Levensbeschouwing Aardrijkskunde ☐ Frans ☐ Duits ☐ Economie ☐ Biologie ☐ Beeldende vormg. ☐ Mij.wetenschappen ☐		Levensbeschouwing Bedrijfseconomie ☐ Aardrijkskunde ☐ Frans ☐ Duits ☐ Mij. Wetenschappen ☐		Levensbeschouwing Economie ☐ Bedrijfseconomie ☐ Natuurkunde ☐ Aardrijkskunde ☐		Levensbeschouwing Economie ☐ Bedrijfseconomie ☐ Aardrijkskunde ☐ Beeldende vormg. ☐	
Extra vak:		Extra vak:		Extra vak:		Extra vak:	
(Een extra vak kan alleen gekozen worden in overleg met de mentor, een extra vak wordt niet ingeroosterd)							

Profielkeuzeformulier VWO-TIO (Talent in Onderzoek)

Naam..... Klas.....

Cultuur & Maatschappij		Economie & Maatschappij		Natuur & Gezondheid		Natuur & Techniek	
Gemeenschappelijk deel							
Nederlands English+ Frans of ☐ Duits ☐ Science for Public Understanding Social Studies C-Plus Lichamelijke Opvoeding Life sciences (in vwo 5) Cultural Artistic Training C-uren International internship							
Profieldeel (4 vakken + profielwerkstuk + module)							
Geschiedenis	Geschiedenis	Scheikunde	Wiskunde B				
Wiskunde C of ☐	Economie	Biologie	Natuurkunde				
Wiskunde A ☐	Wiskunde A of ☐	Wiskunde A of ☐	Scheikunde				
	Wiskunde B ☐	Wiskunde B ☐	Biologie ☐				
Kies één vak	Kies één vak	Kies één vak					
Aardrijkskunde ☐	Aardrijkskunde ☐	Natuurkunde ☐					
Economie ☐	Bedrijfseconomie ☐	Aardrijkskunde ☐					
Mij.wetenschappen ☐	Mij. wetenschappen ☐						
	Frans ☐						
Kies één vak	Duits ☐						
Duits ☐							
Frans ☐							
Beeldende vormg. ☐							
profiel project	profiel project	profiel project	profiel project				
module rekenen	module rekenen						
Vrije Deel: Levensbeschouwing + één keuzevak passend bij het profiel							
Aardrijkskunde ☐	Bedrijfseconomie ☐	Economie ☐	Economie ☐				
Frans ☐	Aardrijkskunde ☐	Bedrijfseconomie ☐	Bedrijfseconomie ☐				
Duits ☐	Frans ☐	Natuurkunde ☐	Aardrijkskunde ☐				
Economie ☐	Duits ☐	Aardrijkskunde ☐					
Biologie ☐	Mij. Wetenschappen ☐						
Beeldende vormg. ☐							
Mij.wetenschappen ☐							
Extra vak:	Extra vak:	Extra vak:	Extra vak:				
<small>(Een extra vak kan alleen gekozen worden in overleg met de mentor, een extra vak wordt niet ingeroosterd)</small>							

Profielkeuzeformulier VWO-TTO (Tweetalig onderwijs)

C. Onderzoeksmethoden

Onderzoeksdoel

Met mijn onderzoek wil ik het profielkeuzetraject in klas vwo-3 opnieuw vormgeven (ontwerponderzoek). Er zal sowieso een aantal veranderingen zijn ten opzichte van het huidige profielkeuzetraject, aangezien een aantal activiteiten volgend schooljaar niet meer zal plaatsvinden. Mijn uitgangspunt bij het onderzoek is dat er ook wordt gekeken naar de redenen van de huidige vwo-4 en vwo-5 leerlingen om hun profiel te kiezen. Ook de leerlingen die veranderd zijn van profiel heb ik bevraagd.

Onderzoeksvraag

Hoe kunnen we het profielkeuzetraject in klas vwo-3 op het Durendaelllyceum vormgeven?

Deelvragen

Deelvraag 1: Welke factoren spelen een rol bij het maken van een profielkeuze?

Deelvraag 2: Welke rol heeft de school in het profielkeuzetraject?

Deelvraag 3: Welke rol hebben de leerlingen in het profielkeuzetraject?

Aanpak en methoden

Om mijn deelvragen en onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden heb ik verschillende methoden gebruikt om data te verkrijgen. Hieronder zal ik per methode bespreken op welke manier deze heeft bijgedragen aan mijn onderzoek.

A. Literatuur en gesprekken met mentoren en vakdocenten

Literatuur

Voor mijn theoretisch kader heb ik gebruik gemaakt van artikelen over keuzeprocessen. Hierbij heb ik me gericht op artikelen over profielkeuzeprocessen bij jongeren. Ook heb ik gebruik gemaakt van eerdere onderzoeken, op andere scholen, naar profielkeuzetrajecten. Tenslotte heb ik diverse congressen en bijeenkomsten over vwo-leerlingen bijgewoond. Tijdens deze bijeenkomsten stonden onder andere keuzeprocessen, motivatie en onderwijsvernieuwingen centraal.

Gesprekken met mentoren en vakdocenten

Om duidelijk te krijgen welke verwachtingen mentoren en vakdocenten hebben van het profielkeuzetraject en de keuzes die leerlingen hierin maken heb ik diverse gesprekken gevoerd met de mentoren van vwo-3. Deze gesprekken heb ik zowel in groepsverband, als op individuele basis gevoerd. Van deze gesprekken zijn geen afschriften.

Om in beeld te krijgen wat vakdocenten verwachten van het profielkeuzetraject en de keuzes die leerlingen maken heb ik groepsgesprekken gehad met docenten van vwo-3-6. Van deze gesprekken zijn geen afschriften.

B. Vragenlijsten leerlingen vwo-3, vwo-4 en vwo-5

Om mijn deelvragen te kunnen beantwoorden heb ik alle leerlingen uit vwo-3, vwo-4 en vwo-5 benaderd om een digitale vragenlijst in te vullen via Office 365 (Forms). Office 365 is het programma waarmee we op het DurendaellYceum werken voor mail en schoolbestanden. In Office kun je met het programma Forms een digitale vragenlijst opstellen en verspreiden. De vragenlijst heb ik in alle klassen persoonlijk toegelicht. Hierbij heb ik het doel van mijn onderzoek uiteengezet aan de respondenten.

a. Respondenten

Voor mijn onderzoek heb ik 174 respondenten benaderd. Dit zijn alle leerlingen die in maart 2019 in klas vwo-3, vwo-4 en vwo-5 zaten. Van de respondenten heeft 91,4% gereageerd, dat zijn 159 leerlingen. Bij de rapportage van het onderzoek staan de verschillende profielen van de leerlingen per leerjaar uitgewerkt. Ook geef ik daar aan welk percentage leerlingen is gedoubleerd of gewisseld van profiel. Hiervoor heb ik gekozen, zodat de resultaten van het onderzoek in de context van het algemene beeld geplaatst kunnen worden.

b. Instrument

Mijn onderzoeksinstrument is een zelf ontworpen vragenlijst. Met de antwoorden op de vragenlijst wil ik een beeld krijgen van hoe de respondenten op dit moment aankijken tegen hun profielkeuze en het profielkeuzetraject dat ze hebben doorlopen. Ook wil ik met de vragenlijst duidelijk krijgen welke onderdelen de respondenten gemist hebben in hun profielkeuzetraject.

De vragenlijst bevat voor de vwo-3 leerlingen 33 vragen, voor de vwo-4 leerlingen 36 vragen en voor de vwo-5 leerlingen 38 vragen.

Voor de vragenlijst heb ik verschillende soorten vragen gebruikt. Hieronder zal ik de soorten vragen en het doel ervan toelichten. De gehele vragenlijst is opgenomen in bijlage 1 Vragenlijsten vwo-3, vwo-4 en vwo-5.

Gesloten enquêtevragen met een enkele keuzemogelijkheid: de gesloten vragen hebben als doel om een algemeen beeld te krijgen van de respondenten: welke leeftijd hebben de respondenten, zijn de respondenten gedoubleerd, zijn de respondenten tevreden met hun gekozen profiel, zouden de respondenten willen veranderen van profiel, zijn de respondenten van vak veranderd en zijn de respondenten van profiel veranderd.

Gesloten enquêtevragen met meerdere keuzemogelijkheden: deze vragen heb ik gebruikt om duidelijk te krijgen welke profielen de respondenten hebben gekozen, welke motivaties de respondenten hebben om een profiel te kiezen en welke invloed verschillende externe factoren gehad hebben op hun profielkeuze.

Enquêtevragen met een beoordelingsschaal: deze vragen heb ik gebruikt om in beeld te krijgen welke externe factoren hebben bijgedragen aan de profielkeuze en de motivaties om voor een bepaald profiel te kiezen. Het dubbel inzetten van vragen heb ik gebruikt als check-up.

Open enquêtevragen: de open vragen heb ik gebruikt om de respondenten te bevragen welke onderdelen ze gemist hebben in het profielkeuzetraject en om de respondenten te bevragen op motivaties voor het wisselen van vakken en profielen.

c. Procedure

Voor mijn theoretisch kader heb ik gebruik gemaakt van literatuur en gesprekken met mentoren en vakdocenten. Ook heb ik gebruik gemaakt van de input van verschillende bijeenkomsten over vwo-leerlingen die ik heb bijgewoond. Na het schrijven van mijn theoretisch kader ben ik de vragen voor mijn digitale vragenlijst gaan uitwerken. Ik heb de vragenlijst samengesteld en voorgelegd aan Kitty Leuwerink. Na haar feedback heb ik de digitale vragenlijst uitgezet onder de respondenten. Aangezien de reactie zeer hoog was (91,4%), heb ik geen reminder gestuurd. De verkregen data uit de vragenlijst heb ik geanalyseerd (zie data-analyse).

d. Data-analyse

De antwoorden van de respondenten op de digitale vragenlijst hebben veel data opgeleverd. Ik heb er bij het analyseren van de data voor gekozen om in de tabellen en figuren gebruik te maken van percentages om de leesbaarheid te vergroten. Bij een zeer laag percentage noem ik in de tekst ook de absolute getallen, zodat duidelijk is dat het in sommige gevallen om één leerling gaat. Bij gesloten vragen ben ik uitgegaan van de gegeven antwoorden, deze zijn namelijk eenduidig en daardoor goed te verwerken. Bij de open vragen heb ik eerst de antwoorden gecategoriseerd naar verschillende onderdelen, bijvoorbeeld “speeddate met bovenbouwleerlingen”. Vervolgens ben ik gaan tellen hoeveel respondenten de verschillende categorieën noemen. De antwoorden van de open vragen heb ik verwerkt in een tabel. Ook hier heb ik gebruik gemaakt van percentages.

D. Rapportage van het onderzoek

Voor mijn onderzoek heb ik alle leerlingen van vwo-3, vwo-4 en vwo-5 benaderd om een vragenlijst over hun profielkeuzetraject in te vullen.

In vwo-3 zitten totaal 58 leerlingen, 53 van hen (91,4%) heeft de vragenlijst ingevuld. Van deze leerlingen is 1,9% (1 leerling) gedoubleerd in klas 2. De voorgenomen profielkeuze van de leerlingen uit klas vwo-3 komt overeen met de landelijke cijfers (tabel 1). Volgens de kengetallen VO kiest namelijk een kwart van de leerlingen voor het EM-profiel, een kwart voor het NG-profiel, een kwart voor het NT-profiel, de overige leerlingen maken een andere keuze. Dit kan de keuze zijn voor het CM-profiel, maar ook een combinatie van profielen (Onderwijs in Cijfers, z.d.).

TABEL 1 PERCENTAGES (VOORGENOMEN) PROFIELEN VWO-3

CM	9,4%
EM	28,3%
NG	24,5%
NT	24,5%
Combinatie NG en NT	13,2%

In vwo-4 zitten totaal 59 leerlingen, 53 van hen (89,8%) heeft de vragenlijst ingevuld. Van deze leerlingen is 1,9% (1 leerling) gedoubleerd, de doublure heeft plaatsgevonden in klas vwo-4. Opvallend is dat 28,3% van de leerlingen een M-profiel heeft (CM of EM), terwijl maar liefst 71,7% een N-profiel heeft; NG of NT, of een combinatie hiervan (tabel 2). Volgens de kengetallen VO kiest ongeveer een kwart van de leerlingen voor een EM, NG of NT profiel, de overige leerlingen maken een andere keuze, dat kan het CM-profiel zijn, maar ook combinaties van profielen (Onderwijs in Cijfers, z.d.). De cijfers op 2College Durendaelllyceum komen niet geheel overeen met de landelijke cijfers, de uitzondering vormt namelijk het NG-profiel.

TABEL 2 PERCENTAGES PROFIELEN VWO-4

CM	3,8%
EM	24,5%
NG	37,7%
NT	26,4%
Combinatie NG en NT	7,6%

In vwo-5 zitten totaal 57 leerlingen, 53 van hen (93,0%) heeft de vragenlijst ingevuld. Van deze leerlingen is 26,4% weleens gedoubleerd; 1,9% in klas 1, 15,1% in klas 4 en 9,4% in klas 5. In vwo-5 heeft 35,9% van de leerlingen een M-profiel (CM of EM), 64,2% heeft een N-profiel; NG of NT, of een combinatie hiervan (tabel 3). Volgens de kengetallen VO komen deze percentages redelijk overeen met het landelijk gemiddelde (Onderwijs in Cijfers, z.d.).

TABEL 3 PERCENTAGES PROFIELEN VWO-5

CM	5,7%
EM	30,2%
NG	22,6%
NT	30,2%
Combinatie NG en NT	11,3%

Van de vwo-3 leerlingen is uiteraard nog niet bekend of ze tevreden zijn met het gekozen profiel, zij moeten immers nog starten in de Tweede Fase.

Van de vwo-4 leerlingen is 96,2% tevreden met het gekozen profiel. Een aantal leerlingen (5,7%) geeft aan dat ze zouden willen wisselen van profiel wanneer dit eenvoudiger zou zijn.

Van de vwo-5 leerlingen is 90,6% tevreden met het gekozen profiel. Ruim tien procent van de leerlingen (11,3%) geeft aan te zouden willen wisselen van profiel wanneer dit eenvoudiger zou zijn.

Dat leerlingen willen wisselen heeft voor een groot deel te maken met te weinig informatie over de inhoud van de profielen blijkt uit opmerkingen van leerlingen. Eén van de leerlingen geeft een uitgebreide toelichting "Ik vind de informatie en begeleiding die 3e klassers krijgen tijdens hun profielkeuze extreem beperkt. Ik had nooit deze vakken/dit profiel gekozen als ik had geweten dat het zo zwaar zou worden en dat het verschil tussen EM/CM en NG/NT zo groot zou zijn (qua moeilijkheidsgraad, etc.) Ik had het erg gewaardeerd als mij duidelijk was gemaakt dat vakken als scheikunde en biologie zo veel moeilijker zouden worden in de 4e/5e, helaas is dit niet gebeurd."

In vwo-4 en vwo-5 zitten ook leerlingen die van vak en profiel zijn veranderd gedurende het schooljaar in vwo-4 of vwo-5.

Vijftien procent van de leerlingen in vwo-4 (15,1%) is in klas vwo-4 van vak veranderd, hierdoor is één leerling (1,9%) van profiel veranderd. Deze leerlingen hebben gedurende vwo-4 het nieuw gekozen vak zelfstandig moeten bijwerken en toetsen en opdrachten moeten inhalen.

Een kleine 10 procent van de leerlingen in vwo-5 (9,4%) is in klas vwo-4 van vak veranderd. Hierdoor zijn vier leerlingen (7,5%) in klas vwo-4 van profiel veranderd. Deze leerlingen hebben de nieuwe vakken zelfstandig moeten inhalen gedurende hun vierde leerjaar. Van de vwo-5 leerlingen zijn ook vier leerlingen (7,5%) in klas vwo-5 van vak veranderd, één leerling hiervan (1,9%) is daardoor in klas vwo-5 nog van profiel veranderd. Dit betekent dat deze leerlingen in vwo-5 de nieuwe vakken zelfstandig moeten inhalen, zowel de stof, als toetsen en opdrachten van vwo-4 én van vwo-5.

1. Resultaten

Deelvraag 1: Welke factoren spelen een rol bij het maken van een profielkeuze?

Deelvraag 2: Welke rol heeft de school in het profielkeuzetraject?

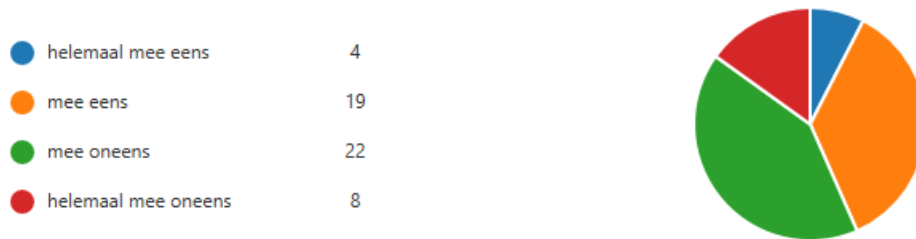
Deelvraag 3: Welke rol hebben de leerlingen in het profielkeuzetraject?

In de vragenlijsten zijn verschillende factoren die een rol spelen bij het maken van de profielkeuze aan de orde gekomen. De resultaten hiervan zal ik hieronder, per item, analyseren.

Mentor en methode Koerswijzer:

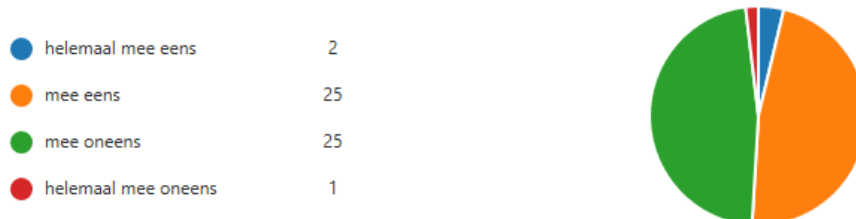
Het profielkeuzetraject wordt voor het grootste gedeelte verzorgd door de mentor. Tweemaal per week staat de mentor stil bij het profielkeuzetraject, hierbij gebruik makend van de methode *Koerswijzer*. In onderstaande resultaten wordt de rol van de mentor in het profielkeuzetraject besproken.

In vwo-3 vond minder dan de helft van de leerlingen (43,4%) de begeleidingslessen die de mentor verzorgde zinvol voor hun profielkeuze. Een opmerking die hierbij door een leerling gemaakt is “Mijn mentor had me betere begeleiding mogen geven bij mijn profielkeuze.”

FIGUUR 1 BEGELEIDINGSLESSEN DOOR DE MENTOR WAREN NUTTIG, VWO-3, ABSOLUTE AANTALLEN (N=53)

In vwo-4 is er een iets ander beeld te zien. Ongeveer de helft van de leerlingen (50,9%) vond de begeleidingslessen die de mentor verzorgde zinvol voor hun profielkeuze, terwijl de andere helft de lessen niet als zinvol heeft ervaren (figuur 2).

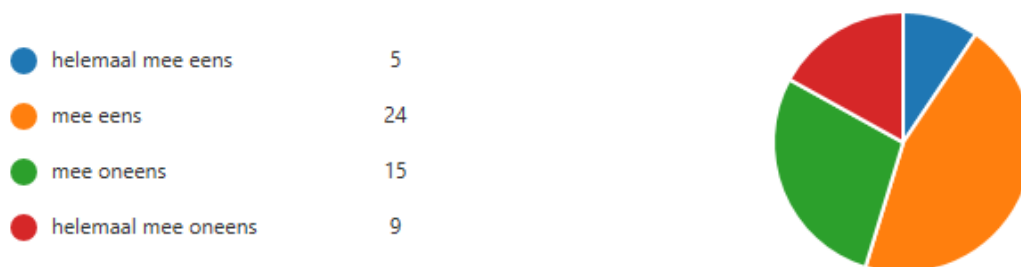
FIGUUR 2 BEGELEIDINGSLESSEN DOOR DE MENTOR WAREN NUTTIG, VWO-4, ABSOLUTE AANTALLEN (N=53)

In vwo-5 vond ongeveer veertig procent van de leerlingen (39,6%) de begeleidingslessen die de mentor verzorgde nuttig voor hun profielkeuze, terwijl zestig procent (60,4%) de lessen niet als nuttig heeft ervaren (figuur 3). Enkele opmerkingen die leerlingen hierbij geplaatst hebben zijn “Betere mentor begeleiding en betere voorlichting.” en “Ik miste een goed gesprek met mijn mentor.”.

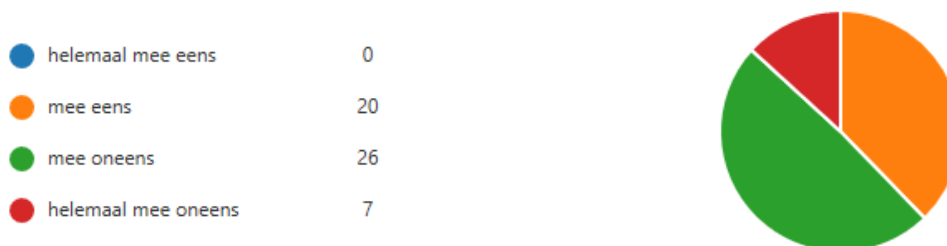
FIGUUR 3 BEGELEIDINGSLESSEN DOOR DE MENTOR WAREN NUTTIG, VWO-5, ABSOLUTE GETALLEN (N=53)

De methode *Koerswijzer* die bij de begeleidingslessen door de mentor wordt gebruikt, vond 54,7% van de vwo-3 leerlingen nuttig voor de profielkeuze (figuur 4). Eén leerling maakt een opmerking over *Koerswijzer*, deze was negatief.

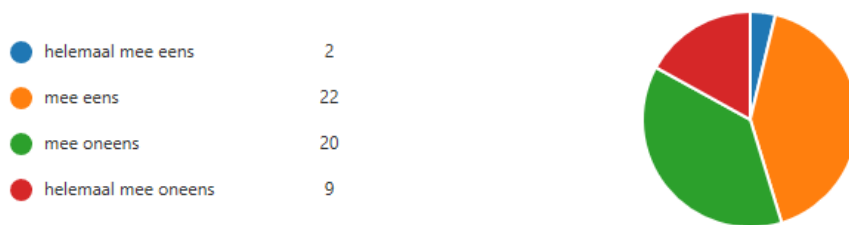
FIGUUR 4 METHODE KOERSWIJZER NUTTIG VOOR DE PROFIELKEUZE, VWO-3, ABSOLUTE GETALLEN (N=53)

De methode *Koerswijzer* die bij de begeleidingslessen wordt gebruikt, wordt door 37,7% van de vwo-4 leerlingen als nuttig ervaren voor de keuze van hun profiel (figuur 5). De opmerking die door een leerling hierbij gemaakt werd, was “Vond koerswijzer wel heel lang duren om een heel schooljaar aan te werken”, deze opmerking kan de resultaten dus nuanceren. *Koerswijzer* is nuttig, maar gaat niet mee in het tempo van het keuzeproces van de leerlingen.

FIGUUR 5 METHODE KOERSWIJZER NUTTIG VOOR DE PROFIELKEUZE, VWO-4, ABSOLUTE AANTALLEN (N=53)

Door 45,3% van de vwo-5 leerlingen werd de methode *Koerswijzer* als nuttig ervaren voor de keuze van hun profiel (figuur 6). De opmerking die door een leerling hierbij gemaakt werd, was “Niet zo langdradig maken. *Koerswijzer* is grotendeels echt onzin”, deze opmerking kan de resultaten dus nuanceren. *Koerswijzer* is nuttig, maar gaat niet mee in het tempo en niveau van de leerlingen.

FIGUUR 6 METHODE KOERSWIJZER NUTTIG VOOR DE PROFIELKEUZE, VWO-5, ABSOLUTE AANTALLEN (N=53)

Decaan en activiteiten vanuit het decanaat:

Meer dan de helft van de leerlingen uit klas vwo-3 (56,6%) vond de begeleidingslessen van de decaan nuttig voor het kiezen van een profiel. Hierbij wordt opgemerkt dat de nadruk veel ligt op opleidingen en minder op vakinhoud van de schoolvakken in de Tweede Fase “Er wordt teveel gefocust op opleidingen en beroepen en niet genoeg op profielen zelf en ook de keuzevakken en extra toelichting van de vakken.”.

Een kleine veertig procent van de leerlingen in vwo-4 (39,6%) vond de begeleidingslessen van de decaan nuttig voor het maken van de profielkeuze. Meer dan de helft van de leerlingen in vwo-5 (54,7%) vond de begeleidingslessen van de decaan nuttig voor het maken van de profielkeuze.

De activiteiten die de decaan organiseerde werden als nuttig ervaren, met als uitzondering het bezoek aan de techniekhal (tabel 4). Dit heeft voornamelijk te maken met het uitdagen op niveau van de leerlingen, een opmerking die hierbij door een leerling uit vwo-5 geplaatst is “Info dagen die gericht waren op VWO en niet ook VMBO zoals bij de 'techniekhal'. Want daar ging het ook over metselen en dat is niet echt een opleiding waarvan ik zou zeggen dat iemand na het VWO zou gaan doen.”

TABEL 4 ACTIVITEITEN VANUIT DECAANAAT NUTTIG VOOR PROFIELKEUZE (N=53)

Activiteit	Leerlingen vwo-3	Leerlingen vwo-4	Leerlingen vwo-5
Techniekhal	22,6%	17,0%	13,2%
Opleidingenmarkt	56,6%	66,0%	75,5%
Toekomsttest	n.v.t.	71,7%	60,4%

Adviezen van vakdocenten:

Het advies van de vakdocenten vond 77,4% van de leerlingen uit vwo-3 nuttig voor de profielkeuze. Hierbij wordt door verschillende leerlingen aangegeven dat naar aanleiding van de adviezen een (meer) persoonlijk gesprek gewenst was “Meer gesprekken met leraren daarover.”, “1 op 1 gesprekken met vakdocenten om te kijken of dat je een bepaald vakkenpakket aan kan.” en “Soms een gesprek aangaan met een vakdocent over of het bij je past en dan ook een uitleg waarom.”. Sommige leerlingen geven aan een uitgebreidere motivatie over het advies van vakdocenten te willen hebben “Ik vind het jammer dat leraren zeggen dat ik ‘inzicht’ tekort kwam voor hun vakken, terwijl mijn gemiddelde een 7,5 is en ik gewoon serieus in de lessen werk. Hierdoor heb ik een compleet andere profielkeuze moeten maken

omdat iedereen het sterk afraadde dat ik het profiel ging doen wat ik oorspronkelijk wilde doen, en wat goed aanpaste bij de vervolgopleiding die ik wilde doen.”

Het advies van de vakdocenten vond 84,9% van de leerlingen uit vwo-4 nuttig voor de profielkeuze. Hierbij wordt opgemerkt dat het advies wat beter voorzien kan worden van argumenten “Veel docenten hebben mij heel vaag feedback gegeven. Zo van: ja je staat een 7,5 dus je kan het aan. Ik had gewild dat ze er dieper op in waren gegaan en meer hadden verteld over het vak en wat ik zou kunnen verwachten.”

Van de vwo-5 leerlingen vond 66,0% het advies van de vakdocent nuttig voor de profielkeuze. Ook leerlingen uit vwo-5 hadden hier graag meer feedback en begeleiding van de vakdocenten willen hebben “Meer hulp van docenten over of dat vak in de bovenbouw wel bij mij past.”

Motivaties om een bepaald profiel te kiezen:

In de vragenlijst heb ik ook expliciet gevraagd naar de motivatie van leerlingen om voor een bepaald profiel te kiezen. Hierbij heb ik onder andere gevraagd naar hun kennis van de vakken (“omdat ik goed ben in deze vakken”) en de vaardigheden die nodig zijn bij de vakken (“omdat de vakken het beste bij mijn vaardigheden passen). Ook heb ik gevraagd naar vervolgopleidingen, invloed van de mentor op de profielkeuze, invloed van de ouder(s)/verzorger(s) op de profielkeuze en de invloed van vakdocenten op de profielkeuze. De resultaten hiervan staan in tabel 5 en worden onder de tabel verder toegelicht.

TABEL 5 MOTIVATIE OM EEN PROFIEL TE KIEZEN (N=53)

Ik koos voor dit profiel omdat...	Leerlingen klas 3	Leerlingen klas 4	Leerlingen klas 5
Ik goed ben in de vakken die bij het profiel horen.	83,0%	64,5%	83,0%
Deze vakken het beste bij mijn vaardigheden passen.	88,7%	86,8%	84,9%
Ik de vakken die bij het profiel horen leuk vind.	94,3%	88,7%	77,4%
Ik dit profiel nodig heb voor mijn vervolgstudie.	79,2%	67,9%	49,1%
Ik alle opties voor een vervolgstudie wilde openhouden.	60,4%	52,8%	39,6%

Ik nog niet weet wat ik na het vwo wil gaan doen.	34,0%	46,6%	47,2%
Mijn ouder(s)/verzorger(s) dat graag wilden.	5,7%	7,6%	9,4%
Mijn mentor dat graag wilde.	3,8%	1,9%	5,7%
Mijn vakdocenten dat graag wilden.	9,4%	1,9%	13,2%
Ik dan docenten zou krijgen die prettig lesgeven.	13,2%	1,9%	5,7%

Motivatie voor profielkeuze in relatie tot vervolgopleiding

Een kleine 80% van de leerlingen uit vwo-3 (79,3%) heeft het profiel gekozen, omdat ze het nodig heeft voor de beoogde vervolgopleiding (tabel 5). Zestig procent van de leerlingen uit vwo-3 wil nog alle opties openhouden voor een vervolgopleiding, dit is een hoog percentage. Ik heb hierin echter niet doorgevraagd welke andere motivaties hier achter liggen. Ruim 30% van de vwo-3 leerlingen (34,0%) weet nog niet wat hij/zij na het vwo wil gaan studeren (tabel 5).

Een kleine 70% van de leerlingen uit vwo-4 (67,9%) heeft het profiel gekozen, omdat ze het nodig heeft voor de beoogde vervolgopleiding (tabel 5). Ruim de helft van de leerlingen (52,8%) heeft het profiel gekozen om alle opties voor een vervolgopleiding open te houden. Dat is een hoog percentage. Hierin heb ik echter niet doorgevraagd of deze leerlingen mogelijk in klas 4 een ander profiel zouden hebben gekozen. Een kleine 50% van de leerlingen (46,6%) weet nog niet wat hij/zij na het vwo wil gaan studeren.

Een kleine 50% van de leerlingen uit vwo-5 (49,1%) heeft het profiel gekozen, omdat ze het nodig heeft voor de beoogde vervolgopleiding (tabel 5). Een kleine 40 procent (39,6%) van de leerlingen wil alle opties voor een vervolgstudie openhouden. Een kleine 50% van de leerlingen uit vwo-5 (47,2%) weet nog niet welke vervolgopleiding hij/zij na het vwo wil gaan volgen.

Motivatie voor profielkeuze in relatie tot vakkennis en vakvaardigheden

Ruim 80 procent van de vwo-3 leerlingen (83,0%) heeft voor het profiel gekozen, omdat hij/zij goed is in de vakken die bij het profiel horen (tabel 5). Een kleine 90 procent van de vwo-3 leerlingen (88,7%) geeft aan dat de vakken het beste bij hun vaardigheden passen (tabel 5). Ruim 90 procent (94,3%) van de vwo-3 leerlingen geeft aan de vakken die bij het profiel horen leuk te vinden (tabel 5).

Ruim zestig procent van de leerlingen uit vwo-4 (64,5%) heeft voor het profiel gekozen, omdat ze goed zijn in de vakken die bij het profiel horen (tabel 5). Bijna 90 procent van de leerlingen (86,8%) geeft aan dat de vakken goed bij hun vaardigheden passen (tabel 5). De meeste leerlingen kiezen voor de vakken die ze leuk vinden, namelijk 88,7%.

Ruim 80 procent van de vwo-5 leerlingen (83,0%) heeft voor het profiel gekozen, omdat hij/zij goed is in de vakken die bij dit profiel horen (tabel 5). Ook geeft ruim 80 procent van de vwo-5 leerlingen (84,9%) aan dat de vakken goed bij hun vaardigheden passen. Tenslotte geeft ruim 75 procent van de vwo-5 leerlingen (77,4%) aan dat ze hebben gekozen voor dit profiel, omdat ze de bijbehorende vakken leuk vinden (tabel 5).

Motivatie voor profielkeuze in relatie tot externe factoren

In de literatuur kom je ook externe factoren tegen die invloed hebben op de profielkeuze, naar deze factoren heb ik dan ook expliciet gevraagd in mijn vragenlijst.

Een kleine zes procent van de vwo-3 leerlingen (5,7%) geeft aan dat ze gekozen hebben voor het profiel, omdat hun ouder(s)/verzorger(s) dat bewust hebben aangegeven (tabel 5). De motivatie om te kiezen voor het profiel, omdat de mentor het bewust heeft aangegeven is kleiner. Ongeveer 4 procent van de vwo-3 leerlingen (3,8%) geeft aan dat de mentor heeft aangegeven dit profiel te kiezen (tabel 5). De invloed van vakdocenten op de profielkeuze is groter. Een kleine 10 procent van de vwo-3 leerlingen (9,4%) geeft aan dat de vakdocent bewust heeft aangegeven voor het profiel te kiezen (tabel 5).

De invloed van ouder(s)/verzorger(s) op de keuze van het profiel voor vwo-4 leerlingen is ook klein, 7,6% van de leerlingen geeft aan dat ze gekozen heeft voor het profiel omdat hun ouder(s)/verzorger(s) dat graag wilden. Deze cijfers geven enkel aan dat ouder(s)/verzorger(s) bewust hebben aangegeven dat ze het gekozen profiel voor hun kind willen, naar onbewuste invloed heb ik niet gevraagd. De invloed van de mentor en vakdocenten op de profielkeuze van vwo-4 leerlingen is te verwaarlozen, slechts één leerling (1,9%) geeft aan het profiel gekozen te hebben, omdat de mentor of vakdocent dat graag wilde (tabel 5).

Van de vwo-5 leerlingen geeft een kleine 10 procent (9,4%) van de leerlingen aan het profiel te hebben gekozen, omdat hun ouder(s)/verzorger(s) dat graag wilden. Een kleine 6 procent van de vwo-5 leerlingen (5,7%) geeft aan het profiel te hebben gekozen, omdat de mentor dat wilde. Ruim tien procent van de vwo-5 leerlingen (13,2%) geeft aan het profiel te hebben gekozen, omdat de vakdocenten dat wilden (tabel 5).

Adviezen bij de profielkeuze

In het profielkeuzetraject hebben alle leerlingen advies gehad van de mentor en vakdocenten. In mijn vragenlijst heb ik bevestigd of deze adviezen een rol hebben gespeeld bij de profielkeuze. Deze adviezen en de rol van de adviezen bij de profielkeuze van de leerlingen uit vwo-3, vwo-4 en vwo-5 heb ik in tabel 6 uiteengezet.

TABEL 6 ADVIEZEN BIJ PROFIELKEUZE (N=53)

Advies van	Speelde rol bij profielkeuze leerlingen uit klas 3	Speelde rol bij profielkeuze leerlingen uit klas 4	Speelde rol bij profielkeuze leerlingen uit klas 5
Mentor	39,6%	62,3%	49,1%
Vakdocenten	54,7%	56,6%	60,4%
Decaan	17,0%	17,0%	20,8%

Ouder(s)/verzorger(s)	69,8%	63,2%	66,0%
Vrienden/klasgenoten	34,0%	26,4%	37,7%
Broers/zussen	30,2%	28,3%	18,9%
Bovenbouwleerlingen	17,0%	9,4%	17,0%

Keuzetraject; wat hebben de leerlingen gemist in het profielkeuzetraject

In mijn vragenlijst heb ik ook gevraagd naar wat leerlingen misten in het profielkeuzetraject. Hierbij heb ik de door de leerlingen ontbrekende onderdelen gecodeerd en in tabel 7 uiteengezet. Hierbij wil ik opmerken dat de trajecten van de drie jaarlagen niet geheel hetzelfde zijn geweest. Leerlingen hebben bijvoorbeeld andere mentoren gehad, de vakkenvoorlichting heeft op een andere manier plaatsgevonden en activiteiten georganiseerd door de decaan zijn niet in alle jaarlagen hetzelfde geweest. Er zijn diverse opmerkingen gemaakt door de leerlingen, alle met dezelfde strekking. Eén leerling noemt het volgende “Er wordt teveel gefocust op opleidingen en beroepen en niet genoeg op profielen zelf en ook de keuzevakken en extra toelichting van de vakken.”.

TABEL 7 ONTBREKENDE ONDERDELEN IN HET PROFIELKEUZETRAJECT (N=53)

Ontbrekende onderdelen	Leerlingen vwo-3	Leerlingen vwo-4	Leerlingen vwo-5
Vakinhoud en manier van werken bij de vakken in de Tweede Fase	11 (20,8%)	17 (32,1%)	16 (30,2%)
Informatie vanuit vervolgoopleidingen	7 (13,2%)	1 (1,9%)	7 (13,2%)
Opties buiten de profielen, zoals extra vak	0	1 (1,9%)	0
Overig (niet gespecificeerd)	8 (15,1%)	5 (9,4%)	4 (7,6%)
Meer individuele gesprekken	3 (5,7%)	2 (3,8%)	2 (3,8)
Proeflessen Tweede Fase	0	4 (7,6%)	3 (5,7%)
Niets	9 (17,0%)	18 (34,0%)	21 (39,6%)
Advies decaan	1 (1,9%)	1 (1,9%)	0
Persoonlijk gesprek en advies vakdocenten en mentor	6 (11,3%)	3 (5,7%)	6 (11,3%)
Speeddate met bovenbouwleerlingen	1 (1,9%)	2 (3,8%)	4 (7,6%)
Info over nieuwe vakken	7 (13,2%)	8 (15,1%)	3 (5,7%)
Keuzetraject meer gericht op vwo-leerlingen	0	0	2 (3,8%)

2. Conclusies

Deelvraag 1: Welke factoren spelen een rol bij het maken van een profielkeuze?

Deelvraag 2: Welke rol heeft de school in het profielkeuzetraject?

Deelvraag 3: Welke rol hebben de leerlingen in het profielkeuzetraject?

Veel verschillende factoren spelen een rol bij het maken van een profielkeuze. In dit onderzoek is enkel gekeken naar factoren die meetbare invloed hebben op de leerlingen bij het maken van hun profielkeuze.

Ongeveer 40 tot 50% van de respondenten vindt de begeleidingslessen van de mentor zinvol voor het maken van hun profielkeuze. Ongeveer hetzelfde percentage leerlingen vindt de methode *Koerswijzer* nuttig voor de profielkeuze. Een behoorlijk aantal leerlingen gaf hierbij aan dat het uitdagingsniveau van de methode tekort schoot. Leerlingen worden door de methode *Koerswijzer* te weinig uitgedaagd op hun eigen tempo en niveau (VWO-conferentie, 2018), daar de methode geschreven is voor meerdere niveaus.

Ongeveer de helft van de leerlingen vond de begeleidingslessen en de activiteiten van de decaan zinvol voor hun profielkeuze. Dat de decaan een belangrijke rol heeft in het profielkeuzeprocess komt ook voort uit eerdere onderzoeken naar profielkeuzeprocessen (Ginneken & Tammer, 2010). De activiteit die als weinig zinvol werd ervaren is het Techniekevent, hierbij gaven leerlingen aan dat ze niet uitgedaagd werden op eigen niveau, laat staan op een stapje hoger dan hun eigen niveau (VWO-conferentie, 2018). De motivaties om voor een bepaald profiel te kiezen lopen behoorlijk uiteen, er is geen eenduidig beeld te geven dat alle leerlingen nog "alle opties willen openhouden", of dat je "er alle kanten mee op kan", het beeld dat hierover in de literatuur wordt geschept (Hanstede, e.a., z.d.) kan ik daardoor ook niet geheel verifiëren. De meest eenduidige motivaties om te kiezen voor een bepaald profiel is het inzicht, de kennis en de interesse die leerlingen van en voor de profielvakken hebben.

Het advies van de vakdocenten werd door ongeveer 75% van de leerlingen als zinvol voor de profielkeuze ervaren. Leerlingen gaven hierbij aan dat ze graag meer gepersonaliseerd advies zouden willen hebben, dit komt overeen met een eerder onderzoek op een andere school (Schijvens, 2017). Enthousiasme en begeleiding van vakdocenten moet daarom een essentieel onderdeel van het profielkeuzetraject worden.

Ook de adviezen die leerlingen krijgen van ouder(s)/verzorger(s) spelen een grote rol bij de profielkeuze, ongeveer 60% van de leerlingen geeft aan dat deze adviezen een rol speelde bij hun profielkeuze. Deze uitslag bevestigt wat Broekema en Habraken in hun onderzoek ook concludeerden (Broekema & Habraken, 2012). Het eerder betrekken van ouder(s)/verzorger(s) in het profielkeuzetraject is daarom ook erg zinvol, zo kan een leerling hierover tijdig in gesprek gaan met zijn/haar ouder(s)/verzorger(s) en zo input aan hen vragen.

Wat leerlingen misten in het keuzetraject loopt sterk uiteen, hoewel twee zaken procentueel gezien vaak werden genoemd; meer informatie over de vakinhoud en de manier van werken in de Tweede Fase en meer persoonlijke adviesgespreken met mentor en vakdocent. Dit komt overeen met de literatuur, Ginneken en Tammer geven aan dat leerlingen het belangrijk vinden dat ze gezien worden door docenten (Ginneken & Tammer, 2010). Hierin ligt een belangrijke taak voor het DurendaellLyceum. In

het nieuwe profielkeuzetraject is het noodzakelijk dat deze twee onderdelen meer tijd en aandacht krijgen.

In de vragenlijst geven leerlingen niet specifiek aan op welke manier ze zelf actiever aan de slag kunnen gaan met hun profielkeuze. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat leerlingen nog niet geheel kunnen overzien wat hun keuzes voor invloed hebben op de langere termijn (Groot, 2017).

3. Conclusie onderzoeksvraag

Hoe kunnen we het profielkeuzetraject in klas vwo-3 op het DurendaellYceum vormgeven?

Om het profielkeuzetraject op het DurendaellYceum opnieuw vorm te geven dient er rekening gehouden te worden met een aantal elementen. Uitgangspunt is dat leerlingen centraal staan; er zal daardoor een meer gepersonaliseerd traject per leerling moeten zijn.

De voorlichting over de moeilijkheidsgraad en inhoud van de verschillende vakken in de Tweede Fase zal een belangrijk speerpunt moeten zijn in het profielkeuzetraject, hierin zullen vakdocenten een grote rol spelen. Niet alleen door voorlichting te geven over de vakken, maar ook door een meer onderbouwd vakadvies aan de leerling te geven. In het nieuwe profielkeuzetraject zal de rol van de vakdocent daarom ook meer zichtbaar zijn voor de leerling, dit gaat door middel van vakkenvoorlichtingen, maar ook door persoonlijke gesprekken. De mentor zal dit moeten monitoren.

Ouder(s)/verzorger(s) dienen eerder in het traject betrokken te worden. Dit geeft leerlingen meer tijd om met hen in gesprek te gaan over de mogelijkheden van de verschillende profielen. Ook kunnen leerlingen in gesprek gaan met hun ouder(s)/verzorger(s) over de kennis, vaardigheden en interesses die ze hebben en deze koppelen aan de verschillende profielen. Vakdocenten en mentor zullen moeten monitoren of leerlingen dit ook daadwerkelijk doen.

Om leerlingen meer verantwoordelijk te laten zijn voor de eigen keuzes kan er van de leerling meer eigen input verwacht worden, de leerling kan, los van de methode *Koerswijzer*, actiever zoeken naar de eigen interesses en de verschillende mogelijkheden die de profielen hen te bieden hebben. Deze uitkomsten zullen leerlingen met vakdocenten, mentor, ouder(s)/verzorger(s) en decaan kunnen bespreken.

De rol van de decaan in het profielkeuzetraject is erg belangrijk, de decaan zal in het nieuwe profielkeuzetraject dan ook nog steeds actief betrokken moeten blijven in zowel de voorlichting en activiteiten, als de persoonlijke gesprekken.

Om leerlingen met ervaringsdeskundigen te laten praten is het belangrijk dat de school aan de leerlingen de mogelijkheid biedt om met verschillende Tweede Fase leerlingen over de profielen te praten. Leerlingen horen dan andere invalshoeken over de vakken en profielen, namelijk die van leeftijdsgenoten. De ervaringsdeskundigen kunnen ingaan op vakinhoud, moeilijkheidsgraad en vaardigheden, maar ook op de beleving van de vakken in het bijzonder en de Tweede Fase in het algemeen.

E. Discussie en aanbevelingen

Discussie

In mijn onderzoek had een aantal elementen meer aandacht kunnen krijgen of op een andere manier onderzocht kunnen worden:

- meer persoonlijke gesprekken met leerlingen over hun keuzetraject: nu heb ik een aantal leerlingen persoonlijk gesproken. Dit zijn met name leerlingen waarbij er veranderingen zijn geweest in het vakkenpakket of het profiel. Het zou voor het onderzoek goed zijn geweest als ik ook persoonlijke gesprekken had gevoerd met leerlingen die erg tevreden zijn met het gekozen profiel.
- onderzoek per profiel: in mijn onderzoek heb ik voornamelijk gekeken naar het algemene beeld. Wellicht was het een ander beeld geweest wanneer ik de vragenlijst per profiel had opgesteld en geanalyseerd. Dan zou er een betere vergelijking tussen de vier profielen gemaakt kunnen worden.
- eigen rol leerlingen: in mijn onderzoek is er te weinig specifiek gevraagd naar de eigen rol van de leerlingen. De nadruk lag meer op de rol van de school en de factoren die invloed hebben gehad op de keuze van het profiel.

Aanbevelingen

- in jaarplanning profielkeuzetraject aangeven, zodat alle stappen van het profielkeuzetraject op vastgestelde momenten plaatsvinden en gemonitord kunnen worden
- steeds evalueren bij de leerlingen welke stappen er al zijn genomen en waar hiaten zitten: vakdocenten en mentoren monitoren
- structureel overleg mentoren vwo-3 en vwo-4 over de profielkeuze: zit iedere leerling nu op de juiste plek?
- informeren van alle betrokkenen over het doel van het nieuwe profielkeuzetraject

F. Ontwerp nieuw profielkeuzetraject

Het nieuwe profielkeuzetraject voor leerlingen uit vwo-3 zal uit elf stappen/onderdelen bestaan. Uitgangspunt hierbij is dat er meer voorlichting is over de inhoud van de profielen, de inhoud van de vakken en de veranderingen van de inhoud en moeilijkheidsgraad van de vakken in de Tweede Fase. Ook zal er door de decaan stilgestaan worden bij de verschillende opleidingsmogelijkheden die je met de vier profielen hebt.

1. Technische informatie over de vier profielen door de teamleider

Om de profielen te introduceren bij de leerlingen van vwo-3 zal de teamleider vwo3, 4, 5, 6 aan het begin van het schooljaar per klas een toelichting geven. Deze toelichting zal enkel gaan over de inhoud van de profielen, dus welke vakken bij het gemeenschappelijk deel horen, welke vakken bij het profieldeel horen en welke vakken bij het vrije deel horen. Leerlingen uit vwo-3 krijgen nu al het profielkeuzeformulier te zien, zodat ze ook een visueel overzicht hebben van de verschillende profielen en de mogelijkheden van keuzevakken binnen de profielen.

2. Voorlichting door vakdocenten in de klas

Vakdocenten worden door de mentor benaderd om voorlichting in de klas te komen geven. Deze voorlichting is gericht op de vakinhoud van het schoolvak in de Tweede Fase, de vaardigheden die leerlingen nodig hebben om het schoolvak met goed gevolg te doorlopen en af te ronden in vwo-4, vwo-5 en vwo-6. Ook wordt in de vakkenvoorlichting ingegaan op vragen van leerlingen over de vakken. De vakkenvoorlichting mag ook plaatsvinden door middel van vooraf aangeleverde (voorlichtings)filmpjes waarin de vakdocenten op alle bovengenoemde onderdelen ingaan.

3. Speeddate met leerlingen uit vwo-5

Om leerlingen uit vwo-3 met ervaringsdeskundigen te laten praten zal er een middag georganiseerd worden waarbij ze kunnen praten met leerlingen uit vwo-5. Deze gesprekken zullen op een gestructureerde manier plaatsvinden, onder andere door het gespreksformat dat de vwo-3 leerlingen voorafgaand aan het gesprek bij hun mentor aanleveren. Deze gespreksformats zullen besproken worden, zodat de speeddate ook voldoet aan de verwachtingen van de vwo-3 leerlingen en bijdraagt aan een gefundeerde profielkeuze.

4. Opleidingen zoeken met de decaan: werken met brochures en zoeken op het web

De decaan zal met de leerlingen verschillende opleidingsmogelijkheden onderzoeken aan de hand van de opdracht “werken met brochures en zoeken op het web”. Doel van deze lessen is dat vwo-3 leerlingen inzicht krijgen in de verschillende opleidingsmogelijkheden die bij de vier profielen passen.

5. Motivatiebrief voor het (voorgenomen) profiel schrijven

Leerlingen vwo-3 gaan, onder begeleiding van hun docent Nederlands, een motivatiebrief en bijbehorend curriculum vitae schrijven om te “solliciteren” naar hun voorgenomen profiel. Doel van deze brief is dat leerlingen uiteen zetten waarom de keuze wordt gemaakt voor het profiel en welke

kennis, inzicht, vaardigheden en interesses ze hebben om met dit profiel hun vwo diploma te behalen. De brieven worden door de mentoren verzameld en aan de profielkeuzecommissie overgedragen.

6. Informatieavond profielkeuze voor ouder(s)/verzorger(s)

In januari zullen de ouder(s)/verzorger(s) van de vwo-3 leerlingen uitgenodigd worden voor de informatieavond over de vier profielen. Doel van de avond is om de ouder(s)/verzorger(s) te informeren over de vier profielen. Ook wordt tijdens deze informatieavond door de decaan benadrukt dat het belangrijk is om samen met het kind te bespreken welk profiel past bij de kennis, inzicht, vaardigheden en interesses.

7. Adviezen vakdocenten

Elke vakdocent zal de leerlingen uit vwo-3 een vakadvies geven voor de Tweede Fase. De adviezen zullen opgebouwd zijn uit kennis en vaardigheden (onder de noemer inzicht) en motivatie. De adviezen kunnen positief, twijfel of negatief zijn. Leerlingen en ouder(s)/verzorger(s) uit vwo-3 kunnen vakdocenten om toelichting van het advies vragen.

8. Invullen profielkeuzeformulier

Leerlingen vwo-3 vullen, in samenspraak met ouder(s)/verzorger(s), het profielkeuzeformulier in en geven deze aan de mentor.

9. Profielgesprek bij de profielkeuzecommissie

Leerlingen gaan naar aanleiding van hun motivatiebrief en ingevulde profielkeuzeformulier op “sollicitatiegesprek” bij de profielkeuzecommissie. In deze commissie zullen in ieder geval per profiel twee vakdocenten uit de Tweede Fase zitting hebben. Het gesprek levert per leerling een ingevuld feedbackformulier met een plaatsingsadvies voor het profiel op.

Bij het profielcommissiegesprek mogen ouder(s)/verzorger(s) als toehoorder aanwezig zijn.

10. Evaluatie feedbackformulieren profielkeuzecommissie door de mentor

Mentoren vwo-3 bespreken en evalueren de feedbackformulieren van de profielkeuzecommissie. Bij een positief plaatsingsadvies hoeft er geen mentor/decaangesprek plaats te vinden. Bij een twijfel of negatief plaatsingsadvies wordt de leerling, met ouder(s)/verzorger(s), uitgenodigd voor een gesprek met mentor én decaan.

11. Definitieve keuze profiel

Leerlingen maken een definitieve profielkeuze en leveren het profielkeuzeformulier in. De decaan (en roostermakers) verwerken de profielkeuze. De aanbiedingsbrief wordt verstuurd en door leerling en ouder(s)/verzorger(s) ondertekend.

Literatuur

Broekema, A.F. & Habraken, S.M.J. (2012), *Wat zal ik kiezen? Een onderzoek naar de overwegingen die een rol spelen bij het kiezen van een profiel in de derde klas*. Praktijkgericht Onderzoek

Ginneken, van, B. & Tammer, A. (2010), *“Pfff... moet ik dat nu al weten dan?” Tevredenheid over het loopbaankeuzeproces onder VWO leerlingen*. Universiteit Utrecht: IVLOS lerarenopleiding

Groot, de, R. (2017), *Het puberbrein; Brein, leefstijl en leren*. Geraadpleegd op 29-10-2018, van <http://dspace.ou.nl/handle/1820/4583>

Hanstede, J., Rigter, T. & Verboon, B. (z.d.) *Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid. Meisjes en hun keuze voor het NT-profiel*. Geraadpleegd op 10-09-2018 van <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/31872>

Onderwijs in Cijfers. (z.d.). *Profielen in het VO*. Geraadpleegd op 11 maart 2019, van <https://www.onderwijsincijfers.nl/kengetallen/vo/leerlingen-vo/vakken--profielen-profielen-vo>

Schijvens, F. (2017), *Verantwoord kiezen. Onderzoek naar hoe we onze leerlingen het beste kunnen begeleiden in het keuzeproces naar een verantwoorde keuze voor de bovenbouw havo en vwo*. Tilburg: AOS onderzoek

Bijlage 1 Vragenlijsten vwo-3, vwo-4 en vwo-5

Vragenlijst profielkeuze klas 3

Beste leerling,

Dit schooljaar maken jullie een profielkeuze. Ik ben onderzoek aan het doen naar het profielkeuzetraject op het DurendaellYceum. Hiervoor heb ik jullie nodig. Willen jullie de vragenlijst invullen? De antwoorden zijn anoniem en worden enkel voor mijn onderzoek gebruikt.

Katrien Willemen

coördinator academisering vwo

Algemene vragen:

Wat is je geslacht?

Man / vrouw

Wat is je leeftijd?

13 / 14 / 15 / 16

Ben je een keer gedoubleerd?

Nee.

Ja, in klas 1.

Ja, in klas 2.

Ja, in klas 3.

Welke (voorlopige) profielkeuze heb je gemaakt?

Cultuur & Maatschappij (CM)

Economie & Maatschappij (EM)

Natuur & Gezondheid (NG)

Natuur & Techniek (NT)

(meerdere antwoordmogelijkheden)

De volgende stellingen gaan over het profielkeuzetraject.

Geef per stelling aan: helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind de introductieles van de **teamleider** over de vier verschillende profielen nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind de begeleidingslessen die de **mentor** verzorgt nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind de begeleidingslessen die de **decaan** verzorgt nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind het advies van mijn **vakdocenten** nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind de aangeboden activiteiten (techniekhal, opleidingenmarkt etc.) nuttig voor mijn profielkeuze.

- Per activiteit aangeven in vragenlijst

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind het schrijven van de motivatiebrief nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vind de methode *Koerswijzer* nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Geef aan welke onderdelen of activiteiten je mist in het profielkeuzetraject. Heb je ideeën?

-
-
-

De volgende stellingen gaan over de profielkeuze en de zaken die mogelijk een rol spelen bij het maken van een profielkeuze.

Geef per stelling aan: helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik ben al zeker over mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies dit profiel, omdat ik goed ben in de vakken die bij het profiel horen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies dit profiel, omdat ik de vakken die bij het profiel horen leuk vind.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies voor dit profiel, omdat deze vakken het beste bij mijn vaardigheden passen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies voor dit profiel, omdat ik dit profiel nodig heb voor mijn vervolgstudie.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies dit profiel, omdat ik alle opties voor een vervolgstudie wil openhouden.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies dit profiel, omdat ik al weet wat ik wil gaan studeren.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies dit profiel, omdat ik nog niet weet wat ik na het vwo wil gaan doen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies voor dit profiel, omdat mijn ouder(s)/verzorger(s) dat graag willen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies voor dit profiel, omdat mijn mentor dat graag wil.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies voor dit profiel, omdat mijn vakdocenten dat graag willen.
helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik kies voor dit profiel, omdat ik dan docenten krijg die prettig lesgeven.
helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Welke elementen hebben een rol gespeeld bij je profielkeuze:

Advies vakdocenten

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Advies mentor

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Advies decaan

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens – n.v.t.

Advies ouder(s)/verzorger(s)

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Advies vrienden/klasgenoten

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens – n.v.t.

Advies bovenbouwleerlingen

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens – n.v.t.

Advies broer(s)/zus(sen)

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens – n.v.t.

Heb je nog opmerkingen over het profielkeuzetraject?

-

Vragenlijst profielkeuze klas 4 en 5

Beste leerling,

In vwo-3 hebben jullie een profielkeuze gemaakt. Ik ben onderzoek aan het doen naar het profielkeuzetraject op het DurendaelLyceum. Hiervoor heb ik jullie nodig. Willen jullie de vragenlijst invullen? De antwoorden zijn anoniem en worden enkel voor mijn onderzoek gebruikt.

Katrien Willemen

coördinator academisering vwo

Algemene vragen:

Wat is je geslacht?

Man / vrouw

Wat is je leeftijd?

14 / 15 / 16 / 17 / 18

Ben je een keer gedoubleerd?

Nee.

Ja, in klas 1.

Ja, in klas 2.

Ja, in klas 3.

Ja, in klas 4.

Ja, in klas 5.

Welke profielkeuze heb je gemaakt?

Cultuur & Maatschappij (CM)

Economie & Maatschappij (EM)

Natuur & Gezondheid (NG)

Natuur & Techniek (NT)

(meerdere antwoordenmogelijkheden)

Geef per stelling aan: helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik ben tevreden met mijn profiel

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik zou niet willen wisselen van profiel

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

De volgende stellingen gaan over het profielkeuzetraject.

Ik vond de begeleidingslessen die de **mentor** verzorgde nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vond de begeleidingslessen die de **decaan** verzorgde nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vond het advies van mijn **vakdocenten** nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vond de activiteiten (techniekhal, opleidingenmarkt, toekomsttest) nuttig voor mijn profielkeuze.

In Google Forms aangegeven per activiteit

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik vond de methode *Koerswijzer* nuttig voor mijn profielkeuze.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Wat had jou extra kunnen helpen bij je profielkeuze?

Geef aan welke onderdelen je miste in het profielkeuzetraject.

-
-
-

De volgende stellingen gaan over de profielkeuze en de zaken die een rol spelen bij het maken van een keuze.

Geef per stelling aan: helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik wist in vwo-3 al wat ik wil gaan studeren.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos voor dit profiel, omdat ik dit profiel nodig heb voor mijn vervolgstudie.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos dit profiel, omdat ik alle opties voor een vervolgstudie wilde openhouden.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos dit profiel, omdat ik nog niet weet wat ik na het vwo wil gaan doen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos dit profiel, omdat ik goed ben in de vakken die bij het profiel horen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos voor dit profiel, omdat deze vakken het beste bij mijn vaardigheden passen.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos dit profiel, omdat **ik** de vakken die bij het profiel horen leuk vind.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos voor dit profiel, omdat mijn **ouder(s)/verzorger(s)** dat graag wilden.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos voor dit profiel, omdat mijn **mentor** dat graag wilde.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos voor dit profiel, omdat mijn **vakdocenten** dat graag wilden.

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Ik koos voor dit profiel, omdat ik dan **docenten** zou krijgen die prettig lesgeven.
helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Welke elementen hebben een rol gespeeld bij je profielkeuze:

Advies **vakdocenten**

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Advies mentor

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Advies decaan

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens - nvt

Advies ouder(s)/verzorger(s)

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens

Advies vrienden/klasgenoten

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens - nvt

Advies bovenbouwleerlingen

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens - nvt

Advies broer(s)/zus(sen)

helemaal mee eens – mee eens – mee oneens – helemaal mee oneens - nvt

Ik ben in klas 4 van vakken veranderd (wisselen van vak, extra vak erbij, extra vak eraf)

Ja nee

Ik ben in klas 5 van vakken veranderd

Ja nee

Ik ben in klas 4 van profiel veranderd

Ja nee

Ik ben in klas 5 van profiel veranderd

Ja nee

Indien je van vakken of profiel bent veranderd geef hier aan waarom je dat hebt gedaan.